

9. Обласна програма з охорони навколишнього природного середовища на 2011 - 2015 роки: Луганська область. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://razom.znaimo.com.ua/docs/27/index-58299.html?page=157>.

Сидоренко Ю.М. Изменения в нормативно-правовых основах современной эколого-социальной реформы украинского села. – Статья.

Рассмотрены особенности формирования и определены этапы создания современной нормативно-правовой базы эколого-социальной реформы украинского села. Определено, что развитие нормативно-правовой основы реформирования осуществлялось на единых юридических принципах аграрного, земельного и экологического права, и исходило из конституционного положения о том, что человек есть наивысшая ценность украинского общества.

Ключевые слова: аграрное, земельное, экологическое право; экологическая политика; социальная политика в украинском селе; законы Украины; подзаконные акты.

Sidorenko Yu.M. Changes in the regulatory and legal framework of modern ecological and social reform of the Ukrainian village. - Article.

The peculiarities of formation and the steps of creating modern regulatory framework of environmental and social reform of Ukrainian village are identified. It is determined that the development of a regulatory framework of reforming was carried out on unified law principles of agrarian, land and environmental law and starting of the constitutional provision that the man is the highest value of the Ukrainian society.

Keywords: agrarian, land, ecological law; ecological policy, social policy in the Ukrainian village, the laws of Ukraine, by-laws.

УДК 347.963(477):342.7

Слабунова Ю.В.,
здобувач кафедри права юридичного факультету
Сумського державного університету

**ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ГАРАНТІЙ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВ ГРОМАДЯН ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ**

В статті розглянуто та визначено поняття «гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури», а також на підставі аналізу різних наукових концепцій і підходів, сформовано систему критеріїв класифікації гарантії адміністративного забезпечення прав громадян органами прокуратури.

Ключові слова: органи прокуратури, адміністративно-правовий механізм, права і свободи громадянина, гарантії.

Гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян є необхідною передумовою практичної реалізації органами прокуратури своєї функції в даній сфері. Як слушно зауважує з цього приводу Л.Д. Воеводін, гарантії - це той надійний місток, який забезпечує необхідний в основах правового статусу особистості перехід від загального до приватного, від декларованої в законі можливості до дійсності [1, с. 221–229]. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що гарантії відіграють визначальну роль не тільки у перетворенні права, як визначеної в законодавстві, можливості особи на практичну їх реалізацію, але і у створенні умов для виконання органами державної влади, в тому числі органами прокуратури, покладеної на них функції із забезпечення відповідних прав громадян. Іншими словами, у відносинах громадян з державними органами влади, гарантії виступають тими чинниками, які «примушують», не залишаючи вибору, відповідні органи діяти згідно з приписами закону та виконувати свої функції, в тому числі із захисту та охорони прав громадян.

Поняття та класифікація гарантії реалізації прав громадян досліджувались у працях А.Ю. Васіна, Л.Д. Воеводіна, А. В. Міцкевича, А.Ф. Мельника, А.С. Мордовця, О.Ю. Оболенського та багатьох інших науковців. Проте, комплексного аналізу поняття та класифікації гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури у вітчизняній науці не проводилось, що обумовлює актуальність даної статті.

Метою дослідження є визначення поняття та критеріїв класифікації гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури. Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні завдання: визначити поняття гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури; запропонувати класифікацію гарантії забезпечення прав громадян органами прокуратури.

В механізмі адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури гарантії займають своє місце в функціонально-процедурному елементі визначеного механізму, що фактично означає, що вони «приймають» безпосередню участь у процесі «запуску» всього механізму та приведення його в дію.

В науково-юридичній літературі існують різні підходи до визначення категорії «гарантії». Сам термін «гарантія» (garantie) в тлумачних словниках застосовується у таких значеннях: 1) порука; 2) умова забезпечення чого-небудь [2, с. 141]. Таким чином, гарантії забезпечення прав громадян – це необхідні умови реалізації цих прав, законодавча «порука» того, що практична реалізація приписів закону можлива та доступна.

На думку А. В. Міцкевича, гарантії – це умови і засоби, які забезпечують фактичну реалізацію і всебічну охорону прав і свобод усіх і кожного [3, с.24]. Отже, автор наділяє гарантії одночасно матеріальним та процесуальним змістом, з чим цілком можна погодитись, однак, слід враховувати, що гарантія – це багатогранна категорія, яка може розглядатися у декількох вимірах. Зокрема на цьому наголошує А.С. Мордовець, який вважає, що гарантії являють собою об'ємне соціально-політичне та юридичне яви-

ще, зокрема, це система соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють рівні можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод та інтересів [4, с. 312]. Таким чином, А.С. Мордовець наголошує на тому, що гарантії поєднують в собі не тільки правовий зміст, але і соціальний, економічний, моральний тощо. У зв'язку з цим, виникає ціла система гарантій різного характеру (організаційні, юридичні, політичні тощо). Автор вважає, що гарантії характеризуються, щонайменше, трьома моментами: 1) теоретичним, що дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні відомості про соціальну та правову політику держави; 2) ідеологічним, який використовується політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни і за її межами; 3) практичним, що визнається в якості інструментарію юриспруденції та являє передумови задоволення соціальних благ особистості [4, с. 312]. Правові гарантії у своєму первинному вигляді являються приписами закону, які також потребують практичної реалізації – процедури застосування.

Слід зауважити, що більшість досліджень, пов'язаних з категорією гарантії, присвячені гарантіям реалізації прав та свобод людини та громадянина. Зокрема, на думку П. Рабіновича і М. Хавронюка, гарантії реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина – це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є порукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина [5, с. 250]. Слід відмітити, що правові принципи також виступають своєрідною гарантією, оскільки в них відображаються ідеологічні засади суспільства. Вони визначають спрямованість державної політики, в тому числі в сфері захисту прав громадян.

Подібної точки зору дотримується В.Б. Авер'янов, який вважає, що гарантії юридичних прав, обов'язків і законних інтересів громадян – це умови і засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію та надійну охорону (захист). Гарантії прав і свобод громадян – суттєвий елемент адміністративно-правового статусу особи. Зміст гарантій базується на основних конституційних принципах: верховенстві права, законності, гуманізмі, справедливості, рівноправності та інших [6, с. 186]. Зв'язок гарантій реалізації прав громадян з конституційними принципами, який підкреслюється автором, відображає ідеологічну складову гарантій реалізації прав громадян (ідеологічні гарантії). Проте, поряд з ідеологічними можна виділити інші види гарантій прав людини.

Зокрема, Н.І. Матузов та А.В. Малько гарантій прав людини та громадянина поділяють на: загальні, юридичні, організаційні. У свою чергу, названі види гарантій в якості підсистеми, на думку авторів, мають свій зміст і форми вираження [7, с.278]. Загальні гарантії – це вид гарантій, які забезпечують реалізацію природних, невід'ємних та непорушних прав людини (на життя, свободу волі та вираження думок тощо), а також соціальних,

економічних, політичних та інших конституційних прав людини та громадянина. Відповідно, ці гарантії діляться за соціальною спрямованістю на матеріальні, політичні, ідеологічні [8, с.278].

В юридичній науці соціально-економічними (матеріальними) визнаються такі гарантії, як стабільність економіки, відносин власності, ефективність податкової системи та збирання податків тощо (а звідси - якісне виконання різних соціальних програм, ефективне здійснення особистих, політичних, соціально-економічних і культурних прав і свобод) [8, с. 89]. Такі гарантії є запорукою реалізації тих прав громадян, які забезпечують достатній матеріальний рівень життя, соціально-економічного розвитку особистості тощо.

Політичні гарантії, на думку І.Є Фарбера, припускають проведення демократично орієнтованої політики держави, її спрямованість на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини; відповідний рівень політичної культури громадян; боротьбу з бюрократизмом державного апарату, хабарництвом та інші політико-організаційні чинники [9, с. 31].

Ідеологічні гарантії - це діяльність держави і суспільства, спрямована на створення і підтримку умов, за допомогою яких встановлюється свобода світогляду особистості, здійснюється вибір духовних і моральних орієнтирів [9, с. 31]. Таким чином, загальні гарантії, які поєднують в собі матеріальні, політичні та ідеологічні, безпосередньо пов'язані із утворенням умов, за яких можлива практична реалізація прав громадян. До них, зокрема, належать можливість судового захисту прав та свобод, право самозахисту у спосіб, не заборонений законодавством, встановлення юридичної відповідальності за порушення різних прав та свобод громадян тощо. Остання гарантія виступає однією із найбільш дієвих гарантій. Зокрема, на цьому наголошує А.Ю. Олійник, який зауважує, що специфіка юридичної відповідальності полягає у тому, що захист і охорону прав та свобод людини і громадянина така відповідальність забезпечує шляхом гарантування виконання органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами своїх обов'язків, що кореспондують зазначеним правам та свободам [10, с. 153]. Проте, вважаємо, що сутність юридичної відповідальності, як загальної гарантії прав громадян, полягає в тому, що її встановлення, по-перше, виступає засобом попередження порушень прав громадян; по-друге, гарантують особисту свободу та недоторканість людини та громадянина, визначаючи вичерпний перелік підстав, за якими його можна притягнути до юридичної відповідальності.

Під юридичними гарантіями слід розуміти закріплення прав, свобод і обов'язків людини і громадянина нормами права, забезпечення, охорону і захист їх усією правоохоронною діяльністю держави, інститутами європейського та світового співтовариства [11, с. 52]. Таким чином, безпосереднє правове закріплення прав і свобод само по собі виступає гарантією, оскільки таке закріплення означає, що держава визнає та гарантує своїми приписами кожному громадянину незалежно від статі, соціального стану,

раси та інших ознак права та свободи, визначені Конституцією, законами України. Причому ці права не є вичерпними, оскільки засновані на принципі: все, що не заборонено законом, дозволено. Однак, простої юридичної регламентації прав недостатньо для їх практичної реалізації, оскільки для цього, як правило, потрібне волевиявлення особи та її активні дії переважно у формі вступу у різні правовідносини. Тому реалізація прав громадян в певній мірі залежить від виконання своїх обов'язків іншою стороною правовідносин. В свою чергу, примусове забезпечення виконання юридичних обов'язків зобов'язаною стороною правовідносин належить виключно до компетенції органів, наділених державно-владними повноваженнями.

Отже, з однієї сторони законодавством встановлено право застосування у визначених випадках державного примусу для забезпечення реалізації прав громадян, а з іншого – виникає потреба захисту від необґрунтованого та безпідставного втручання органів державної влади у суспільні правовідносини. Тому для забезпечення рівноваги цих двох сторін державно-владних повноважень, вступають в дію організаційні гарантії. Це гарантії, які визначають чіткий порядок здійснення державними органами своїх повноважень, закріплюють вичерпний обсяг прав цих органів, покладають першочерговий обов'язок охороняти та захищати права та свободи громадян. Таким чином, організаційні гарантії, по-перше, захищають фізичних осіб від свавілля органів державної влади; по-друге, забезпечують відкритість та прозорість їх діяльності; по-третє, встановлюють обмеження, які виключають або зменшують можливість зловживання посадовими особами своїми владними повноваженнями. До організаційних гарантій належить гласність та відкритість діяльності державних органів, право доступу до публічної інформації, право оскаржувати дії, рішення та бездіяльність державних органів та їх посадових осіб тощо.

Оскільки всі галузі права мають норми, що закріплюють ті чи інші засоби і способи дотримання, виконання і використання прав і свобод, на думку С.А. Авак'яна, доцільною є класифікація юридичних гарантій відповідно з поділом системи права на окремі галузі: конституційно-правові, адміністративно-правові, адміністративно-процесуальні, цивільно-правові, цивільно-процесуальні, кримінально-правові, кримінально-процесуальні, трудові гарантії, сімейно-правові, міжнародно-правові гарантії та ін. [12, с. 134]. Повністю погоджуючись з даною точкою зору, визначимо адміністративно-правові гарантії, які цікавлять нас в контексті даного дослідження.

Адміністративно-правові гарантії прав громадян можна визначити, як адміністративні умови та засоби забезпечення прав громадян органами державного управління у межах своїх повноважень.

Ознаками гарантій адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури є: 1) відображаються в адміністративних нормах та принципах правового регулювання прав громадян та діяльності органів прокуратури; 2) класифікуються в залежності від комплексу ознак таким чином, щоб забезпечувати повне та всебічне забезпечення реалізації

прав громадян органами прокуратури; 3) являють собою систему умов та адміністративних засобів забезпечення прав громадян органами прокуратури.

Гарантії адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури можемо визначити, як відображену в адміністративно-правових нормах та принципах систему засобів та дій, яка застосовується органами прокуратури для створення умов практичної реалізації, захисту та охорони прав та свобод громадян.

Визначаючи систему гарантій адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури, слід врахувати багатогранність та складність суспільно-правових відносин по забезпеченню прав громадян зазначеними органами. У зв'язку з цим, гарантії слід поділити на три основні групи: перша група гарантій стосується ефективності діяльності самих органів прокуратури (тобто гарантії незалежності та відсутності політичного та іншого впливу), друга група гарантій забезпечує законність та неупередженість діяльності цих органів (захист громадян від свавілля та порушення законодавства органами прокуратури), третя група встановлює обов'язки органів прокуратури захищати, охороняти та відновлювати права громадян та механізм забезпечення виконання цього обов'язку.

До першої групи гарантій належать: гарантії незалежності прокуратури у здійсненні своїх повноважень, обов'язковість законних вказівок прокурора, право прокурора приймати участь у засіданні органів державної влади і управління, право невідкладного прийому прокурора в органах державного управління, рівність прав прокурора з іншими учасниками судового процесу.

Другу групу гарантій становлять такі, як гласність та відкритість діяльності органів прокуратури, встановлення нагляду вищестоящих органів прокуратури за нижчестоящими, встановлення права громадян оскаржувати в суді дію, рішення або бездіяльність органів прокуратури, встановлення дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності прокурорів за порушення законодавства, а також встановлення законодавчого обмеження для зайняття посади прокурора, визначеного Законом «Про засади запобігання та протидії корупції».

Третя група гарантій включає: надання прокурору широкого кола повноважень у сфері забезпечення прав громадян, встановлення адміністративної, кримінальної відповідальності за порушення прав громадян та надання прокурору права ініціювати притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, надання прокурору права звертатися до суду з позовними заявами в інтересах громадян, право виносити акти прокурорського реагування тощо.

Отже, можемо констатувати, що законодавче закріплення гарантій адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури має деякі прогалини та недоліки, які потребують ефективного вирішення. Вважаємо, що удосконаленню зазначених гарантій сприятимуть такі заходи: 1) чітке визначення діянь або бездіяльності прокурора, які

можуть бути підставами для вирішення питання про притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності; 4) забезпечення більшої прозорості та гласності діяльності прокуратури, зокрема, шляхом запровадження права громадян ознайомлюватись з матеріалами перевірок, які були ними ініційовані, з інформацією, яка була зібрана в ході розгляду звернення громадян органами прокуратури тощо; 5) визначення механізму проведення громадянського контролю за законністю діяльності органів прокуратури; 6) чітке визначення строків та термінів здійснення прокурором окремих дій та прийняття рішень, які стосуються забезпечення прав громадян (наприклад, період протягом якого має бути проведена перевірка, ініційована заявою громадян або посадових осіб тощо).

Вдосконалення діючих та запровадження додаткових гарантій в сфері адміністративно-правового забезпечення прав громадян органами прокуратури дозволить підвищити якість роботи цих органів, зміцнити в них режим законності та дисципліни, що, в свою чергу, сприятиме утвердженню в нашій державі верховенства права та пріоритету прав та свобод людини та громадянина, не як декларативних приписів, а як реальних та практично реалізованих можливостей.

Література:

1. Воеводін Л.Д. Юридический статус личности в России / Л. Д. Воеводін. – М. : ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 304 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / [Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр.] – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.
3. Мицкевич А.В. О гарантиях прав и свобод советских граждан в общенародном социалистическом государстве / Мицкевич А.В. // Сов. гос-во и право, 1963. – №8. – С.24–33.
4. Мордовец А. С. Гарантии прав личности: понятие и классификация / А. С. Мордовец // Теория государства и права : курс лекций / под. ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрист, 2001. – 776 с.
5. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк - К.: Атіка, 2004. – 464 с.
6. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
7. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. — М.: Юрист, 1997. —672с.
8. Некрасов С.И. Конституционное право Российской Федерации. Конспект лекций. / Некрасов С.И. М.: Юрайт, 2009. – 167 с.
9. Фарбер И.Е. Свобода и права человека в советском государстве. / Фарбер И.Е. – Саратов: Изд. Саратовского университета, 1974.– 190 с.
10. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні [Текст] : [монографія]. / А. Ю. Олійник – К. : Алерта ; КНТ; Центр навчальної літер., 2008. – 472 с.

11. Теорія держави та права : [підручник для юридичних вузів] / [Під заг. ред. А.С. Піголкіна]. – М. : Городец, 2003. – 544 с.
12. Авакьян С.А. Конституция России: природа, эволюция, современность. 2-е изд. М.: РЮИД, Сашко, 2000. – 412 с.

Слабунова Ю.В. Понятие и классификация гарантий административно-правового обеспечения прав граждан органами прокуратуры.

В статье рассмотрены и определены понятия «гарантии административно-правового обеспечения прав граждан органами прокуратуры», а также на основании анализа различных научных концепций и подходов, сформирована система критериев классификации гарантий административного обеспечения прав граждан органами прокуратуры.

Ключевые слова: органы прокуратуры, административно-правовой механизм, права и свободы гражданина, гарантии.

Slabunova U.V. Definition and classification of administrative and legal guarantees of human rights prosecutors.

The paper considers and defines the concept of "administrative and legal guarantees of the rights of citizens by the prosecution," and based on the analysis of various scientific concepts and approaches generated criteria for the classification system of administrative safeguards the rights of citizens by the prosecution.

Keywords: prosecution, administrative and legal mechanism for the rights and freedoms of citizens, guarantees.

УДК 341.24+342.7

В.М. Стещенко ,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права
та державного права зарубіжних країн, Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ
«ДИТИНА» І «ПІДЛІТОК» У НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ**

У статті досліджуються питання імплементації в національне право України універсальних міжнародно-правових норм обов'язкового та рекомендаційного характеру щодо правового статусу дітей і підлітків.

Ключові слова: міжнародні договори, «м'яке» міжнародне право, імплементація, правовий статус дітей і підлітків.

Огляд проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Міжнародне договірне право містить визначення поняття «дитина» у Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р. [2]. Стаття 1 Конвенції встановлює, що «дитиною є кожна людська